

Komparácia trestného činu lúpeže v kontexte problémov vyskytujúcich sa v aplikačnej praxi

Mokrý, I.*

MOKRÁ, I.: Komparácia trestného činu lúpeže v kontexte problémov vyskytujúcich sa v aplikačnej praxi. Právny obzor, 106, 2023, č. 2, s. 127 – 144. <https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2023.2.04>

Comparison of the crime of robbery in the context of application problems. The area of criminal law is currently facing increasing criticism of its highly formalized form. However, this doesn't only affect the procedural law, but also extends to the substantive level. In this context, the assessment of criminal offenses remains a topical issue only in the light of strictly formalized legislation. This fact is most clearly reflected in the context of robberies, in which in many cases there are border proceedings of the perpetrators, whose assessment, despite a relatively long common legal history with the Czech Republic, differs considerably. For this reason, the present contribution approaches not only the analysis of selected judgments of judicial authorities and a comparative view of the issue with the help of legislation of the Czech Republic, the Republic of Austria or the Federal Republic of Germany, or the Kingdom of Sweden but also constructs legal proposals for a more effective concept of assessing infringements showing signs of robbery, the severity of which, however, is significantly lower in numerous cases.

Key words: robbery, ultima ratio, application problem, Criminal Code, crime

Úvod

Koncepcia vyvodzovania trestnej zodpovednosti v oblasti trestného práva vychádza zo zásady tzv. minimalizácie kriminalizácie, ktorá zdôrazňuje, že trestné právo sa má používať striedom kvôli jeho donucovacím prostriedkom a dôsledkom spočívajúcich v možnom pozbavení slobody. Použitie ustanovení Trestného zákona by teda malo byť obmedzené iba na také konania páchatel'ov, ktoré výrazne poškodzujú základné hodnoty a záujmy vyžadujúce si ochranu prostriedkami trestného práva. Napriek tomu, že posledné desaťročie prinieslo výrazný pokles kriminality s dôrazom práve na trestný čin lúpeže, diskusie dotýkajúce sa problémov, ktoré v spojitosti s ním vznikajú v aplikačnej praxi, naďalej neutíchajú. Aj z tohto hľadiska možno dotknutú problematiku zhodnotiť ako naďalej aktuálnu a živú.

Napriek tomu, že trestné právo je prostriedkom *ultima ratio* vyjadrené za pomoci zásady subsidiarity trestnej represie, v ktorej kontexte trestná represia nastupuje len tam, kde je spoločenská nebezpečnosť vyššia než nepatrná a prostriedky iných právnych odvetví nižšej závažnosti nepostačujú, môžeme vysloviť, že na podklade analýzy pred-

* JUDr. Ivana Mokrý, denná doktorandka, Katedra trestného práva a kriminológie Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, advokátska koncipientka, <https://orcid.org/0000-0002-9811-6970/>.

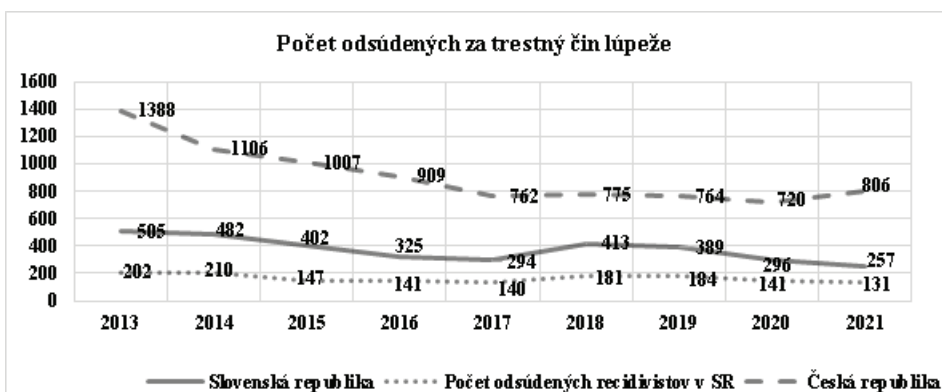
** Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-19-0050.

This work was supported by Slovak Research and Development Agency under the Contract No. APVV-19-0050.

stretých vybraných prípadov jej použitie značne absentuje a sme svedkami kriminalizácie každého konania, ktoré aspoň v hrubých črtách kopíruje znaky skutkovej podstaty trestného činu lúpeže. Aj z tohto dôvodu nie je prekvapivou zrejماً snaha obhajoby opakovane sa brániť prostredníctvom poukazu na zmenu právnej kvalifikácie na výhodnejšiu, napr. na krádež aj s ohľadom na jej nižšiu trestnoprávnú sankciu.

Vychádzajúc z uvedeného poukáže príspevok na nedostatky súčasnej právnej úpravy vo svetle prípadov z aplikačnej praxe, a to nielen na podklade slovenskej, ale aj českej judikatúry. V tomto smere súčasne otvorí diskusiu vedúcu k myšlienke rozšírenia uplatnenia princípu *ultima ratio* v rade prvom, a v rade druhom poukáže na možnosť vytvorenia novej skutkovej podstaty na podklade zahraničných právnych poriadkov.

1. Stručne k aktuálnemu stavu páchania trestného činu lúpeže v Slovenskej republike a Českej republike

Štatistické údaje kriminality poukazujú na to, že na území Slovenskej republiky (aj SR) je možné od roku 2013 (v počte 505 odsúdených) s výnimkou roka 2018 pozorovať postupný pokles počtu odsúdených za analyzovaný trestný čin. Zaujímavou sa z tohto pohľadu však javí najmä skutočnosť, že z páchania trestného činu lúpeže sú v rozmedzí v 40 až 45 % odsúdení práve recidivisti. V roku 2020 bolo z celkového počtu odsúdených 141 recidivistov. Z pohľadu odsúdených osôb v Českej republike (aj ČR) je možné deklarovať oveľa viditeľnejšie znižovanie počtu odsúdených, čo rovnako súvisí s postupným znižovaním počtu páchaných trestných činov lúpeže. Vo vzťahu k vzájomnej komparácii výsledkov ako v Slovenskej republike, tak v Českej republike je potrebné uviesť, že aj s ohľadom na temer dvojnásobný počet obyvateľov v ČR je ich počet odsúdených rovnako dvojnásobne a miestami až trojnásobne vyšší než v SR, čo v niektorých prípadoch predznamenáva, že k páchaniu trestného činu lúpeže dochádza na území Českej republiky oveľa častejšie než na území Slovenskej republiky. Tento fakt potvrdzujú aj výsledky z roku 2020, v ktorých kontexte bolo za trestný čin lúpeže v Slovenskej republike odsúdených 296 osôb a v Českej republike 706 odsúdených osôb. V uvedenom

roku bol na území ČR zaznamenaný aj pretrvávajúci pohyb členov zahraničných organizovaných skupín, ktorí vo viacerých štátoch Európy páchali sériové násilné trestné činy, a to najmä lúpeže v zlatníctvach alebo v rodinných domoch.

Určitou zaujímavosťou je skutočnosť, že trestný čin lúpeže páchajú s postupným nárastom už aj osoby vo veku od 14 do 15 rokov. Štatistická správa generálneho prokurátora Slovenskej republiky dokonca v roku 2017 priniesla aj informáciu o osobách, ktoré ešte nie sú trestne zodpovedné. Špecifikom je, že oblasť páchatel'ov vo veku od 16 do 18 rokov v roku 2020 prevážila dovtedy najpočetnejšiu oblasť páchatel'ov vo veku od 22 do 30 rokov.¹

Berúc do úvahy nedávne štatistické výsledky z roku 2021 je možné deklarovať, že pandémie COVID-19 žiadnym zásadným spôsobom neovplyvnila trend klesajúceho počtu odsúdených za trestný čin lúpeže na našom území. Toto konštatovanie však nemožno uviesť v spojení s Českou republikou.

2. Problémy vyskytujúce sa v aplikačnej praxi

Napriek tomu, že právna úprava Slovenskej republiky reflektuje princíp *ultima ratio* s poukazom na ustanovenie § 10 ods. 2 TZ, je na mieste konštatovať, že v kontexte aplikačnej praxe sa jej využitie javí viac než nedostatočné. Jedným z dôvodov je aj skutočnosť, že zákonodarcu pri jej právnom ukotvení nemyslel na situácie, ktoré sa síce z pohľadu systematického zaradenia trestných činov javia vo svetle formálneho poňatia ako zločiny, avšak z pohľadu materiálneho poňatia im uvedené označenie nie je možné prideliť. Napriek pomerne dlhej – ako politickej, tak právnej histórii s Českou republikou – je potrebné zdôrazniť, že uplatňovanie princípu *ultima ratio* a z neho vyvstávajúcej zásady subsidiarity trestnej represie sa značne rozchádza.

Princíp² *ultima ratio* býva v odborných právnych publikáciách označovaný odlišnými prívlastkami, či už aplikačného pravidla alebo pravidla interpretačného. Zahraničné právne publikácie sa dokonca zmieňujú o tom, že sám osebe nemá žiadnu nezávislú normatívnu funkciu až do momentu, kým nie je interpretovaný ako tzv. metaprincíp sumarizujúci dôvody kriminalizácie určitého konania.³ V tejto súvislosti mu zmienené atri-

¹ Pozri bližšie Zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku pořádku na území České republiky dostupné na: <https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>; štatistické ročenky Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky dostupné na: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky-12c1.html>; štatistické správy Generálneho prokurátora Slovenskej republiky o činnosti prokuratúry a poznatkoch prokuratúry o stave zákonosti v Slovenskej republike dostupné na: <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti-12b7.html> a rovnako tiež štatistické ročenky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky dostupné na: <https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrum-mssr/> [cit. 20.01.2023].

² Niektoré odborné publikácie či články uvádzajú, že ide o zásadu. V tejto súvislosti sa však zameriame na jej praktické využitie a opomenieme teoretickoprávny spor v tejto rovine. Bližšie pozri TURAYOVÁ, Y. Teoreticky o *ultima ratio* (*ultima ratio* – princíp alebo zásada). In *Trestné právo ako ultima ratio – hmotnoprávne a procesnoprávne aspekty*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2016, s. 251 – 256.

³ JAREBORG, N. Criminalization as Last Resort (Ultima Ratio), In *Ohio State Journal of Criminal*. La. 2005, č. 2, s. 521 – 534. ISSN 1546-7619. [cit. 20.01.2023] Dostupné na: <https://core.ac.uk/download/pdf/159571695.pdf>.

búty nemožno uprieť aj vzhľadom na to, že v oblasti formalistického vymedzenia trestných činov zohráva dôležitú úlohu najmä pri vzájomnom odlíšení trestných činov od iných obdobných správnych deliktov. Jeho právne ukotvenie sa však aj vzhľadom na rozličnosť právnych poriadkov vo svete rôzni a je predmetom početných polemík súvisiacich s jeho praktickým uplatňovaním.

Z uvedeného dôvodu podrobíme v nasledujúcom texte bližšej analýze vybrané prípady konaní páchatel'ov, na ktorých podklade zhodnotíme praktické ne/uplatňovanie princípu *ultima ratio*, a to prostredníctvom optiky slovenskej právnej úpravy, ako aj právnej úpravy Českej republiky.

2.1 Striktná formálnosť Slovenskej republiky pri aplikácii *ultima ratio*

Prípád, ktorý si predstavíme, vychádza z aplikačnej praxe súdov Českej republiky. Nosným dôvodom jeho výberu je skutočnosť, že napriek zjavnej legislatívnej blízkosti s tou našou, tu nachádzame aj odlišné chápanie uplatnenia trestného práva ako prostriedku *ultima ratio*. Vo vybranom prípade sa mala obvinená dopustiť trestného činu lúpeže tým, že v úmysle zmocniť sa mobilného telefónu v hodnote 11 000 Kč (približne 430 eur), ktorý mal u seba poškodený (manžel obvinenej), sa na neho vrhla, opakovane ho päšťou udierala do celého tela, hrýzla ho, udrela ho plastovým samopalom do hlavy, zaľahla ho a za použitia rezača s výsuvnou odlamovacou čepeľou mu prerezala pravé vrecko nohavíc, v ktorej sa mobilný telefón nachádzal. V dôsledku uvedeného konania poškodený utrpel opuch a podkožný krvný výron na hlave v ľavej spánkovej časti, dva podkožné krvné výrony s veľkosťou 8 x 4 cm a 6 x 4 cm na pravej paži, ako aj povrchnú reznú ranu s dĺžkou 1,5 cm na pravej ruke a škrabanec na chrbte.⁴

Po následnom prejednaní veci na hlavnom pojednávaní však súd rozhodol o jej postúpení na prejednanie v priestupkovom konaní. Nosným dôvodom pre uvedený krok bola najmä skutočnosť, že skutok síce napĺňa formálne znaky trestného činu lúpeže, avšak v zmysle § 12 ods. 2 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákonník (ďalej tiež ČTZ), ktorý upravuje zásadu subsidiarity trestnej represie, nie je možné hovoriť o takom stupni spoločenskej škodlivosti, v ktorej kontexte by nepostačoval postih daného skutku len ako priestupku. Okrem iného súdy zohľadnili aj skutočnosť, že išlo o situačný konflikt medzi rozvedenými manželmi, ktorý vznikol pre hádku o zaplatenie školného za dieťa a zároveň obvinená bola v stave zmenšenej prítomnosti.⁵

Najvyšší štátny zástupca podal v zákonnej lehote v neprospech obvinenej dovolanie a namietol, že súdy prekročili medze, v ktorých je možné uplatňovať zásadu subsidiarity trestnej represie. Taktiež uviedol, že konanie obvinenej v žiadnom prípade nevykazuje také znaky, ktoré by odôvodňovali aplikovanie zmienenej zásady, ale práve naopak, ide o relatívne typické konanie pre dotknutú trestnú činnosť, dokonca s vyššou mierou intenzity. V tejto súvislosti sa domáhal, aby Najvyšší súd Českej republiky (tiež NS ČR) zrušil uznesenie oboch súdov, ako aj ďalšie nadväzu-

⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 7 Tdo 1128/2015 zo 14. 10. 2015.

⁵ Tamže.

júce rozhodnutia, a prikázal okresnému súdu vec v potrebnom rozsahu znovu prejednat' a rozhodnúť.⁶

Najvyšší súd ako súd dovolací v tejto veci uviedol, že účelom dotknutého ustanovenia je zaistiť, aby neboli zbytočne kriminalizované činy, pri ktorých to nie je nevyhnutne nutné, ale aby ako trestné činy boli prioritne posudzované také prípady, v ktorých kontexte je ochrana dotknutých záujmov podľa iných právnych predpisov nedostatočná a neúčinná. Taktiež uviedol, že aj keď sa uvedené ustanovenie prioritne spája najmä s prípadmi naplnenia formálnych znakov prečinov, a priori to nie je možné vylúčiť ani pri závažnejších trestných činoch, aj keď to prichádza do úvahy len výnimočne pri mimoriadnych okolnostiach.⁷ Z uvedeného dôvodu dovolanie odmietol.

Napriek možno prekvapivému záveru súdov je na mieste uviesť určitý badateľný rozdiel v poňatí trestnoprávnej úpravy. Slovenský zákonodarca princíp *ultima ratio* formuloval prostredníctvom tzv. materiálneho korektívu (materiálnej protiprávnosti) vyjadreného v ustanovení § 10 ods. 2 TZ.⁸ Nosnou konštrukciou myšlienky bolo prelomiť formalistické vnímanie trestných činov len cez črty kopírujúce znaky skutkovej podstaty. Uvedené ustanovenie tak predznamenal možnosť vnieść do trestného konania určitú mieru oslobodenia sa od nadmerného zaťaženia ako orgánov činných v trestnom konaní, tak súdov od konaní páchatel'ov, ktorých závažnosť je s ohľadom na § 10 ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (tiež TZ) nepatrná, alebo s poukazom na § 95 ods. 2 TZ malá. Kritériá, ktoré sa pri jeho uplatnení okrem stupňa závažnosti zohľadňujú, sa týkajú najmä konania a následku (tzv. test objektívnej stránky), miery zavinenia v prípade pohnútky (subjektívna stránka), ako aj iných okolností. V tejto súvislosti nemožno však uvedené kritériá hodnotiť izolovane, ale v ich vzájomnej súvislosti tak, aby neboli preceňované na úkor iných.⁹ Avšak v nadväznosti na uvedené, koncipoval zákonodarca v dotknutom ustanovení aj podmienku negatívneho charakteru. A to, že použitie materiálneho korektívu je možné len v prípade prečinov, a teda konaní, ktoré sa vyznačujú buď nedbanlivosným zavinením alebo zavinením úmyselným, avšak s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou päť rokov. Uvedeným spôsobom explicitne vylúčil možnosť polemík o využití uvedeného ustanovenia pri konaniach, ktoré sa vyznačujú vyššou mierou závažnosti, a to zločinov, prípadne zločinov obzvlášť závažných.

Uvedenú skutočnosť zdôraznil aj Najvyšší súd Slovenskej republiky (tiež NS SR) v stanovisku slovami, že „*ak páchatel' svojim konaním naplní zákonné znaky skutkovej podstaty trestného činu, je povinnosťou orgánov činných v trestnom konaní a súdu vyvolať trestnoprávnu zodpovednosť postupom podľa Trestného poriadku. Pravidlo „ultima ratio“ možno uplatniť jedine prostredníctvom materiálneho korektívu v rozsahu § 10 ods. 2 Tr. zák., teda v zmysle platnej a účinnej zákonnej úpravy, len pri prečinoch.*“¹⁰

⁶ Tamže.

⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 7 Tdo 1128/2015 zo 14. 10. 2015.

⁸ „*Nejde o prečin, ak vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatel'a je jeho závažnosť nepatrná.*“ § 10 ods. 2 zák. č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

⁹ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III ÚS 877/ 2016 z 13. 12. 2016.

¹⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2 Tdo 35/2013 z 13. 8. 2013/Zbierka stanovisk; Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky 6/2014.

Aj keď uvedené konanie zákonodarcu, ako aj právne názory vyslovené NS SR, sa môžu v svetle laického pohľadu zdať viac než pochopiteľné a zřejmé, realita je značne odlišná a aplikačná prax nám prináša aj prípady takých konaní, v ktorých sa páchatelia síce zločinu dopustia, ale jeho spoločenská závažnosť, ako aj spôsob spáchania je diskutabilná a v kontexte priaznivejšej právnej úpravy by bola vhodným kandidátom na úspešné použitie materiálneho korektívu.

Naproti tomu v právnych podmienkach ČR má princíp *ultima ratio* explicitne formulovanú zásadu subsidiarity trestnej represie prostredníctvom ustanovenia § 12 ods. 2 ČTZ a to, že „*trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu*“. V tejto súvislosti sa možno stretnúť s roztrieštenými právnymi názormi dotýkajúcimi sa polemiky o tom, či ide alebo nejde o konkrétnu právnu normu. Zatiaľ čo niektorí právní teoretici tvrdia, že ide o trestno-právnu normu a v prípade splnenia právom predpokladaných podmienok je možné ju aplikovať, pričom túto skutočnosť podporuje aj formulácia slov: „*lze uplatňovat jen*“,¹¹ tak NS ČR v svojom stanovisku uvádza, že nejde o konkrétnu normu, ale len o zásadu, a preto je možné ju aplikovať len za pomoci právnych inštitútov a jednotlivých noriem trestného práva.¹²

Aj keď konštrukcia zmienenej definície sa javí ako dostatočne právne ukotvená, je možné sledovať aj jej viditeľný nedostatok, a to, že v tejto súvislosti sa nestretávame s legálnym vymedzením pojmu spoločenská škodlivosť. Aj z tohto dôvodu je jej následné vymedzenie v aplikačnej praxi značne sťažené, a je teda potrebné posudzovať každý prípad spoločenskej škodlivosti individuálne. V tomto kontexte sa možno stretnúť s úmerou, že čím závažnejší je trestný čin, ku ktorého spáchaniu došlo, a v tejto nadväznosti aj vyššia hodnota záujmu chráneného dotknutým ustanovením, tým vyšší je predpoklad, že spoločenská škodlivosť bude vyplývať len zo samotného ustanovenia trestného zákona. Inými slovami, čím závažnejší trestný čin páchatel spácha (ak naplní všetky formálne znaky), tým menší bude predpoklad, že dôjde k použitiu subsidiarity trestnej represie.¹³

Najvyšší súd ČR v jednom zo svojich stanovísk uvádza, že „*společenská škodlivost není zákonným znakem trestného činu, neboť má význam jen jako jedno z hledisek pro uplatňování zásady subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku. Společenskou škodlivost nelze řešit v obecné poloze, ale je ji třeba zvažovat v konkrétním posuzovaném případě u každého spáchaného méně závažného trestného činu, u něhož je nutné ji zhodnotit s ohledem na intenzitu naplnění kritérií vymezených v § 39 odst. 2 tr. zákoníku, a to ve vztahu ke všem znakům zvažované skutkové podstaty trestného činu a dalším okolnostem případu. Úvaha o tom, zda jde o čin, který s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe není trestným činem z důvodu nedostatečné společenské*

¹¹ BURDA, E. Kritéria uplatňovania princípu *ultima ratio*. In *Trestné právo ako ultima ratio hmotnoprávne a procesnoprávne aspekty*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2016, s. 22 – 30.

¹² Stanovisko trestného kolégia Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. Tpjn 301/2012 z 30. 1. 2013.

¹³ Tamže.

škodlivosti prípadu, se uplatní za předpokladu, že posuzovaný skutek z hlediska spodní hranice trestnosti neodpovídá běžně se vyskytujícím trestným činům dané skutkové podstaty.“¹⁴

Takýto spôsob aplikácie sa síce na strane jednej zdá ako vhodne zvolený, a to z dôvodu, že v prípade, ak určitý skutok nie je spoločensky škodlivý v zmysle predmetných kritérií, nemožno ho radiť medzi trestné činy, čoho následkom nie je možné vyvodit' trestnú zodpovednosť, čím sa súčasne približujeme k posudzovaniu materiálnej stránky trestného činu, avšak na strane druhej predznamenáva takáto priama aplikácia viacero nedostatkov ako v aplikačnej, tak v teoretickej rovine, a to nielen s ohľadom na posudzovanie kritérií odvodených od § 39 ods. 2 ČTZ, ale v druhom rade najmä vo vzťahu k svojvôli posudzovania spoločenskej škodlivosti skutkov zakotvenej v druhej z uvedených podmienok stanoviska.¹⁵

Určité aplikačné problémy priniesla aj absencia kritérií na posúdenie toho, kedy je konanie páchatel'a spoločensky škodlivé tak, že dosiahlo úroveň trestného činu. V tomto smere je preto nevyhnutným vychádzať z judikatúrnej praxe, ktorá vo všeobecnosti vyhodnocuje pri aplikácii predmetnej zásady nasledujúce kritériá: druh trestného činu (či ide o prečin, zločin, obzvlášť závažný zločin), celkový komplex trestnoprávných relevantných konaní páchatel'a (napr. či ide o výrobcu alebo konzumenta pri trestných činoch nedovolenej výroby a prechovávaní omamných látok, psychotropných látok, jedov a prekurzorov), mieru sofistikovanosti konania páchatel'a, škodlivosť následku, následok pre poškodeného, pohnútku alebo cieľ páchatel'a, mieru vedomostí páchatel'a o znakoch skutkovej podstaty trestného činu, charakter trestného činu, mieru spoluzavinenia poškodeného, príp. mieru jeho provokácie, ktorá viedla k spáchaniu trestného činu, intenzitu konania páchatel'a a osobu páchatel'a.¹⁶

Napriek tomu je česká trestnoprávna úprava vo vzťahu k uplatneniu zásady subsidiarity trestnej represie proaktívnejšia. Uvedená skutočnosť sa prejavuje aj v tom, že český zákonodarca ju nielen výslovne upravil v zákone, ale tiež nezúžil jej použitie len na oblasť prečinov, čo výrazne napomohlo k možnosti jeho uplatňovania aj pri trestnom čine lúpeže.

V protiklade s uvedeným značne progresívnejším vnímaním materiálnej stránky trestného činu tak stojí súdna prax Slovenskej republiky, ktorá aj naďalej poukazuje na to, že *„pokial' zákonodarná moc označila určité konanie za protiprávne (zločiny a obzvlášť závažné zločiny) bez možnosti úvah, či za istých okolností (pri prečine materiálnej korektív) protiprávnym nie sú, potom i súdna moc musí rešpektovať vôľu zákonodarcu. Ak by súdna moc „oslobodzovala“ zločiny a obzvlášť závažné zločiny s odkazom na princíp ultima ratio, potom by sa mohla harmónia vzájomnej kontroly a rozdelenia právomoci zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci narušiť, pretože súdna moc by sama tvorila, resp. pretvárala zákony v rozpore s tým, ako ich prijala zákonodarná moc.“*¹⁷

¹⁴ Stanovisko trestného kolégia Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. Tpjn 301/2012 z 30. 1. 2013.

¹⁵ ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. § 1 – 204*. Praha : C. H. Beck, 2020, s. 160 – 161.

¹⁶ Tamže, s. 163 – 167.

¹⁷ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III ÚS 877/ 2016 z 13. 12. 2016.

Právne názory súdnych autorít sú teda značne rezervované bez možnosti aspoň mierneho porovnania s našimi českými susedmi. Avšak napriek tomu, že právna úprava Slovenskej republiky je formulovaná reštriktívnejšie a jej aplikácia v spojitosti s trestným činom lúpeže je značne poddimenzovaná, česká cesta, ktorou sa zákonodarcovia vydali v spojitosti s ustanovením § 12 ods. 2 ČTZ, priniesla viacero aplikačných problémov, na ktoré aj naďalej upozorňuje aj akademická pôda. Zmienené problémy sa dotýkajú najmä toho, či spoločenská škodlivosť je znakom vyjadrujúcim materiálnu stránku trestného činu. Inými slovami, vznikajú polemiky o tom, či nevyvodenie trestnej zodpovednosti s ohľadom na nízku spoločenskú škodlivosť znamená, že skutok nie je trestným činom alebo je trestným činom, ale pre jeho nízku mieru spoločenskej škodlivosti nie je potrebné vyvodenie trestnoprávnej zodpovednosti.

Kotlán v tejto súvislosti zdôrazňuje, že ak by určitý skutok bol označený za trestný čin, avšak pre jeho nízku mieru škodlivosti by nebola vyvodená trestná zodpovednosť, nebolo by možné vyvodenie zodpovednosti v správnom konaní a teda v postavení priestupku. Uvedená skutočnosť vychádza najmä z dikcie zákona č. 250/2016 Sb. Zákon o odpovednosti za prestupky a řízení o nich §5 a to, že *prestupkem je společensky škodlivý protiprávní čin,, nejde-li o trestný čin.*¹⁸ Zmienená interpretácia je však viac než absurdná a je preto potrebné spoločenskú škodlivosť vnímať ako materiálny znak trestného činu.

Súdna prax na českej scéne naďalej zdôrazňuje, že zásadu subsidiarity trestnej represie je možné chápať v dvoch rovinách, a to, že *„jde o pravidlo, limitující intenzitu trestní represe při definování skutkových podstat trestných činů a při stanovení dalších obecných podmínek trestní odpovědnosti. Tímto principem se vyjadřuje myšlenka, že k použití tak přísného prostředku, jakým je trestní právo, spojeného s razantními zásahy do lidských práv a svobod, se má sáhnout až v případech nezbytné, tj. tehdy, jestliže k nápravě důsledků protiprávního jednání a k účinné ochraně společnosti nepostačují jiné, mírnější prostředky, ať již prostředky, jimiž disponují jiná právní odvětví, nebo prostředky mimoprávní. Tyto mimotrestní prostředky mají mít zásadně přednost.“*¹⁹ Ide najmä o prostriedky správneho, občianskeho, obchodného práva a pod.

A v rovine druhej sa ňou *„vyslovuje požadavek, aby zákonodárce zohledňoval tzv. příkaz tolerance vůči nekonvenčnímu nebo nekonformnímu chování. Ten připomíná, že ve společenském prostoru je třeba respektovat též určité způsoby chování, které jsou sice většinou částí společnosti hodnoceny jako „nenormální“, vzbuzují její nelibost, avšak nejsou pro ni vyloženě škodlivé. Příkaz tolerance má zabránit tomu, aby většinová část společnosti vnucovala menšině uniformní modely chování tam, kde to není nezbytně nutné.“*²⁰

Napriek zmieneným aplikačným a výkladovým problémom je však možné konštatovať, že Česká republika je v kontexte aplikácie zásady subsidiarity trestnej represie vý-

¹⁸ KOTLÁN, P. Princíp subsidiarity trestní represe a judikatura Nejvyššího soudu ČR. In *Zásady trestního práva hmotného i procesního a jejich uplatňování v praxi*. Brno : Masarykova univerzita, 2017, s. 138 – 156.

¹⁹ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. III.ÚS 934/13 z 20. 2. 2014.

²⁰ Tamže.

razne popredu. Naproti tomu silne formalizované právne úvahy vychádzajúce zo slovenskej scény majú za následok, že konania páchatel'ov, ktoré sa svojou intenzitou značne priestupkom približujú, avšak zákonodarca ich z pohľadu systematiky radí medzi zločiny, nie je možné s poukazom na *ultima ratio* kvalifikovať, ako aj odsúdiť inak, než v kontexte naplnenia v početných prípadoch len čisto formálnych znakov skutkovej podstaty lúpeže.

2.2 Úmysel zmocniť sa cudzej veci nepatrnej hodnoty

Na rozdiel od právnej úpravy trestného činu krádeže, kde jedným z jeho alternatívnych znakov je okrem iného aj spôsobenie aspoň malej škody, pre trestný čin lúpeže je charakteristická absencia uvedenej požiadavky. Inými slovami, ak páchatel' použije násilie v úmysle zmocniť sa veci, ktorej hodnota je nepatrná, ide tiež o lúpež. V tejto súvislosti aplikačná prax Slovenskej republiky naďalej striktna a jednotne neprípúšťa možnosť aplikácie materiálneho korektívu.

V ďalšom posudzovanom prípade bol obžalovaný uznaný vinným zo zločinu lúpeže na tom skutkovom základe, že pod vplyvom alkoholu pri panelovom dome na sídlisku v Považskej Bystrici pýtal od poškodeného peniaze so slovami „*daj mi euro na víno*“, pričom poškodeného chytil pod krk a začal ho škrtiť, pričom poškodený zo strachu vybral zo zadného vrecka nohavíc jedno euro, ktoré mu odovzdal a následne ho obžalovaný prestal škrtiť. Za uvedené konanie bol okresným súdom uznaný vinným z trestného činu lúpeže a odsúdený na trest odňatia slobody vo výške štyri roky a osem mesiacov.

Proti zmienenému rozsudku však podal obžalovaný prostredníctvom obhajcu odvolanie, ktoré smerovalo proti výroku o vine. Nosnou námietkou, na ktorú obhajca poukazoval, bola skutočnosť, že v tomto prípade bola miera ohrozenia majetku, ako aj osobnej slobody človeka len nepatrná. Čo dôvodil najmä tým, že obžalovaný ako aj poškodený žijú v spoločnej komunite bezdomovcov, ktorá si osvojila osobitný druh komunikácie a pravidiel správania, a to napr. v tom, že alkohol kupuje raz jeden a raz druhý. Pritom početné skutky takejto intenzity by dennodenne naplňali skutkovú podstatu trestných činov lúpeže. Navrhol teda, aby súd konanie prekvalifikoval na trestný čin výtržníctva s primeraným trestom.²¹

Odvolací súd sa s uvedenou námietkou nestotožnil a uviedol, že ak sa obhajca v odvolaní domáha nižšieho stupňa nebezpečnosti činu pre spoločnosť, tak mu súd pripomína, že pri zločinoch sa skúma len formálne naplnenie znakov skutkovej podstaty tohto druhu trestného činu. Na strane druhej dospel k záveru, že uvedené okolnosti umožňujú využiť ustanovenie § 39 ods. 1 TZ o mimoriadnom znížení trestu. V tejto nadväznosti teda odvolací súd zrušil rozsudok súdu prvého stupňa vo výroku o treste a obžalovaného odsúdil na trest odňatia slobody vo výške osemnásť mesiacov nepodmienečne.²²

V tomto kontexte tak môžeme vysloviť, že sudy sa v rámci právnej úpravy Slovenskej republiky v niektorých prípadoch prikláňajú len k formalistickému poňatiu trestných

²¹ Rozsudok Krajského súdu Trenčín sp. zn. 23 To/4/2015 z 5. 2. 2015.

²² Tamže.

činov. Napriek značnej kritike ich postupu je na mieste uznať, že v tejto súvislosti nemajú inú východiskovú pozíciu aj vzhľadom na striktnú trestnoprávnu úpravu v zákone. Napriek tomu možno skonštatovať badateľný posun v ponímaní princípu *ultima ratio* najmä v judikatúre NS SR, ktorý sa od úplného odmietania jeho aplikácie²³ posunul k jeho využiteľnosti pri aplikácii trestného práva, avšak iba za použitia materiálneho korektívu.²⁴

3. Úvahy *de lege ferenda*

Vychádzajúc z predchádzajúcich viet je na mieste vyjadriť konštatovanie, že právna úprava trestného činu lúpeže *de lege lata* vykazuje značné problémy. Jej spornosť sa dotýka neprimeranosti posudzovania konaní, ktorých stupeň spoločenskej nebezpečnosti je nepatrný, resp. nižší než nepatrný. Súčasná právna úprava Slovenskej republiky uvedenú skutočnosť aj naďalej nereflektuje, a je teda nemožné, aby sudy posudzovali konania páchatel'ov inak, než optikou striktno formalizovanej právnej úpravy. Z uvedeného dôvodu si v nasledujúcom texte dovoľíme predostrieť efektívnejšiu legislatívnu koncepciu vychádzajúcu z postavenia trestného práva ako prostriedku *ultima ratio*, čo výrazne odbremení zahŕtené trestné konania od takých prípadov, ktoré po materiálnej stránke trestnými činmi lúpeže a v konečnom dôsledku zločinmi vo všeobecnosti ani nie sú.

3.1 Modifikovaná česká cesta

Napriek tomu, že početní právní odborníci poukazujú na to, že princíp *ultima ratio* má byť vnímaný nielen prostredníctvom materiálneho korektívu, ale aj ako interpretačná metóda pôsobiaca v spojitosti s formálnymi znakmi skutkovej podstaty trestného činu najmä v kontexte výkladu pojmu „protiprávnosť“, pričom takto vykladaný princíp má predpoklad využitia pri akomkoľvek trestnom čine, napr. aj pri zločine,²⁵ je potrebné zdôrazniť, že slovenské súdne authority sa vychádzajúc z početných judikátov s uvedeným výkladom nestotožňujú. Naopak, naďalej zdôrazňujú, že jeho uplatňovanie je možné len striktno za pomoci materiálneho korektívu právne zakotveného v TZ. Z pohľadu posilnenia jeho aplikácie preto často vyvstávajú dve alternatívy riešení: buď dôjde k uznaniu jeho postavenia ako interpretačného pravidla, čo v zásade bude znamenať, že dôjde k odmietnutiu striktno formalistického nazerania na aplikáciu trestného práva bez potreby jeho právneho ukotvenia, alebo dôjde k výslovnej právnej úprave podobne, ako je to v ČR.

²³ „v prípade aplikácie princípu *ultima ratio* na posúdenie formálnej a materiálnej stránky trestného činu ide o prvok súdneho aktivizmu, vymykajúci sa kontinentálnemu chápaniu súdnej moci, ktorý je zrejým závažom do kompetencie legislatívneho orgánu. Aplikácia princípu *ultima ratio* v interpretačnej praxi súdov nemá oporu v dosiaľ platnom právnom poriadku“. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5 Tdo 24/2011 z 13. 10. 2011.

²⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2 Tdo 35/2013 z 13. 8. 2013.

²⁵ Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a499-princip-ultima-ratio-ako-interpretacne-pravidlo-a-majetkove-trestne-ciny> [cit.20.01. 2023].

Napriek tomu, že Šamko zdôrazňuje, že „na to, aby sa stal určitý princíp právnym princípom nemusí byť výslovne (explicitne) vyjadrený v písanom práve. Postačí, ak právny princíp možno z právneho predpisu odvodiť výkladom pomocou pravidiel logického uvažovania, systematiky právneho poriadku a podobne,“²⁶ dovolíme si po predchádzajúcich analýzach početných judikátov vychádzajúcich zo súdnej praxe striktné naklonenej k formalistickému poňatiu znakov trestného činu nesúhlasíť. Uvedený nesúhlas však neznamená priklonenie k druhej zo zmienených alternatív. Zastávame názor, že vyriešenie uvedenej situácie najmä v kontexte nami skúmaného trestného činu lúpeže si nevyžaduje potrebu ďalšieho právneho ustanovenia. Z tohto dôvodu si dovolíme predostrieť tretiu z alternatív, ktorá v kontexte skúmanej problematiky prichádza do úvahy, a tou je zmena v znení ustanovenia o materiálnom korektíve v slovenskej právnej úprave.

Primárny problém vyvstáva zo skutočnosti, že súdne authority, ako sme už načrtli, vychádzajú prioritne z uplatňovania princípu *ultima ratio* len prostredníctvom § 10 ods. 2 TZ. Problém však tkvie v skutočnosti, že zmienené ustanovenie nedovoľuje jeho uplatňovanie aj v prospech zločínov (napr. lúpeže), pričom v tejto súvislosti a po analýze početných judikátov je zrejmé, že aplikačná prax nám skutočne prináša aj konania páchatel'ov, ktorí sa síce zločínov dopúšťajú, ale ich závažnosť je nižšia než nepatrná. Namiesto toho, aby sa teda súdy snažili uvedený právny stav riešiť aspoň cestou vyváženia trestnej sankcie napr. prostredníctvom uznania miernejšej právnej kvalifikácie (pokiaľ je intenzita násilia skutočne minimálna) napr. krádeže, sme svedkami ukladania trestov odňatia slobody v kontexte každého konania formálne naplňajúceho znaky skutkovej podstaty lúpeže, pričom nemožnosť aplikácie princípu *ultima ratio* v tomto kontexte opakovane odôvodňujú reštriktívnou úpravou materiálneho korektívu v neprospech zločínov. Vychádzajúc z uvedeného sú na mieste úvahy o zmene znenia materiálneho korektívu, a to takto:

„*Nejde o trestný čin, ak vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatel'a je jeho závažnosť nepatrná.*“ Zároveň by sme navrhovali vyňatie uvedeného odseku ustanovenia a jeho následné vloženie do § 8 ods. 2 TZ aj vzhľadom na to, že zmienené znenie sa už nedotýka len prečinov, ale materiálnej stránky skutkovej podstaty akéhokoľvek trestného činu. Uvedené ustanovenie s dôrazom na to, že *nejde o trestný čin*, zároveň vylúči polemiku o tom, či je vôbec možné uvedený skutok posudzovať ako priestupok aj vzhľadom na dikciu zákona, že „*priestupkom je zavinené konanie, ktoré porušuje alebo ohrozuje záujem spoločnosti, ..., ak nejde o iný správny delikt postihnutelný podľa osobitných právnych predpisov, alebo o trestný čin.*“²⁷

Načrtnutou zmenou by sme sa v zásade vrátili do pôvodného znenia § 3 zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon, keď stupeň nebezpečnosti konania páchatel'a bol posudzovaný ako materiálny znak skutkovej podstaty trestného činu. Tu sa však prikláňame k právnemu názoru Kratochvíla, a to, že súdy by „*mali striktné v hraniciach príslušných znakov skutkovej podstaty, ktorými sú konanie a objekt, hodnotiť v prvom rade konkrétne*

²⁶ Tamže.

²⁷ Zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch.

materiálnu intenzitu ich naplnenia, a to dôsledne v intenciách formálne-materiálneho poňatia trestného činu ako základu trestnej zodpovednosti (viny).“²⁸

Sme si však vedomí aj toho, že uvedená zmena pootvorí dvere aj do možnosti uvažovania o jej aplikácii na zločiny obzvlášť závažné. Uvedené uvažovania však ponechávame len v teoretickej rovine aj vzhľadom na to, že závažnosť spáchania obzvlášť závažného zločinu bude vždy vyššia než nepatrná, čo v zásade vychádza už z gramatického výkladu slov „obzvlášť závažný“. Aj keď sa nedá vylúčiť budúca snaha obhajoby poukazovať na uvedené ustanovenie, sme presvedčení, že súdne authority sa uvedenou skutočnosťou dostatočne vyrovnajú. Dotknutou zmenou sa otvorí priestor efektívnejšej obhajobe obvinených, dôjde k čiastočnému zmierneniu zahľteného trestného konania a koniec koncov aj k efektívnejšej aplikácii trestného práva ako prostriedku „ultima ratio“.

3.2 Rakúska cesta

Čiastkovým riešením nie práve ideálneho právneho stavu by sa mohla stať aj zmena dotýkajúca sa vytvorenia novej základnej skutkovej podstaty, ktorá by reflektovala skutočnosť, že páchatelia sa dopúšťajú trestného činu lúpeže aj nižšou mierou intenzity násilia proti osobe, prípadne na veci nepatrnej hodnoty. V tomto kontexte aj po nahliadnutí do zahraničných právnych úprav prichádza do úvahy možnosť vytvorenia ďalšej základnej skutkovej podstaty, ktorá bude už uvedené skutočnosti zohľadňovať.

Skutková podstata trestného činu lúpeže je charakteristická objektívnou stránkou, ktorá je tvorená tým, že sa páchatel dopustí násilia proti osobe alebo jeho použitím hrozí. V tejto súvislosti je však pomerne problematické formulovať skutkovú podstatu tak, aby obsahla konanie páchatel'a menšej intenzity, a to z dôvodu, že definíciu pojmu násilia v TZ či ČTZ nenachádzame. Napriek tomu, že zákonodarca v ustanovení § 122 ods. 7 TZ definuje trestný čin spáchaný násilím, je potrebné konštatovať, že dotknutá definícia nijakým spôsobom nenapomáha vymedzeniu pojmu násilie.

Vychádzajúc z uvedeného sa prikláňame v prvom rade k tomu, aby TZ obsahoval zákonnú definíciu pojmu násilia a násilia nepatrného, prípadne násilia nižšej intenzity, ktoré rakúsky zákonodarca v kontexte druhého odseku ustanovenia § 142 StGB (rakúskeho Trestného zákonníka) obsahol. Ustanovenie § 142 StGB v odseku prvom predstavuje skutkovú podstatu trestného činu lúpeže, ktorá pozostáva z konania páchatel'a, ktorý za použitia násilia alebo bezprostrednej hrozby ohrozenia života a zdravia, odníme alebo si vynúti vec od inej osoby v úmysle obohatiť seba alebo tretiu osobu, pričom za toto konanie mu hrozí trest odňatia slobody vo výške jeden až desať rokov. Formulácia skutkovej podstaty je v zásade podobná zneniu právnej úpravy Slovenskej republiky či Českej republiky. V tejto súvislosti však možno vyzdvihnúť prístup rakúskeho zákonodarcu, a to z dôvodu, že na rozdiel od slovenského či českého zákonodarcu osobitne vymedzil skutkovú podstatu trestného činu lúpeže aj pre také prípady, ktoré sú charakteristické použitím nižšej miery sily, a na veci malej hodnoty, pričom v tejto súvislosti

²⁸ KRATOCHVÍL, V. O materiální stránce zvlášť závažného zločinu loupeže. In *Časopis pro právní vědu a praxi*. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, č. 1, s. 23 – 29.

znižil výšku trestnej sadzby, a to na rozmedzie šiestich mesiacov až piatich rokov. Je možné konštatovať, že rakúska právna úprava reflektuje prípady vychádzajúce z aplikáčnej praxe, v ktorých kontexte je konanie páchatel'a v spojitosti s intenzitou nižšie a vec je malej hodnoty.²⁹

Z uvedeného dôvodu odporúčame, aby sa slovenský, prípadne aj český zákonodarca inšpirovali *de lege ferenda* právnou úpravou Rakúskej republiky a vytvorili novú základnú skutkovú podstatu trestného činu lúpeže, ktorého objektívna stránka bude pozostávať z konania páchatel'a, ktorý sa v úmysle zmocniť sa cudzej veci dopustil násilia nižšej intenzity a súčasne na veci, ktorej hodnota bola nižšia než výška škody malej.

V úvode bolo zmienené, že trestný čin lúpeže je vo svojej základnej skutkovej podstate zločinom. Práve táto skutočnosť značne sťažuje, resp. úplne vylučuje použitie materiálneho korektívu v prospech páchatel'a, ktorého konanie napĺňa znaky lúpeže, avšak jeho závažnosť je nižšia než nepatrná. Aj keď ho zaradíme do oblasti násilnej trestnej činnosti, možno vysloviť záver, že za posledné desaťročie došlo k výraznému poklesu percenta kriminality jeho páchania.³⁰ Uvedenú skutočnosť potvrdzujú na nadnárodnej úrovni aj štatistiky Eutostatu, že od roku 2012 do roku 2018 došlo k poklesu počtu lúpeží zaznamenaných políciou v EÚ27 o 34 percent.³¹

Uvedenou zmenou dotýkajúcou sa vytvorenia ďalšej základnej skutkovej podstaty trestného činu lúpeže s hornou hranicou do 5 rokov bude súčasne vyjadrená podpora ukladaniu alternatívnych trestov, ktoré sa aj vzhľadom na aktuálnu výšku hornej hranice ukladať páchatel'om nemôžu. Príkladom je trest povinnej práce, ktorý je možné uložiť iba v prípade, ak okrem iného ide o prečin, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov.³² Umožnenie ukladania aj iných alternatívnych trestov by zároveň odbremenilo finančný rozpočet vynaložený v spojitosti s ukladaním nepodmienečného trestu odňatia slobody. Systematická zmena spočívajúca v zaradení jednej zo základných skutkových podstát trestného činu lúpeže do prečinov by okrem iného priniesla možnosť použitia materiálneho korektívu a s tým spojenú efektívnejšiu právnu úpravu aj v spojitosti s obhajobou osôb obvinených najmä v prípadoch, ak ich konanie po materiálnej stránke nevykazovalo vyššiu intenzitu násilia. Týmto spôsobom by došlo k oslobodeniu orgánov činných v trestnom konaní (ďalej tiež OČTK), ako aj súdov od konaní, ktoré po materiálnej stránke nespĺňajú kritérium závažnosti, a tým by podporilo myšlienku deformalizácie trestného procesu a prispelo tak k nižšej preťažnosti trestného konania spojeného s jeho narastajúcou dĺžkou trvania.

Z pohľadu trestného konania by sa naskytla OČTK možnosť pri zadržení páchatel'a lúpeže postupovať podľa § 204 ods. 1 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v kontexte tzv. osobitného skráteného vyšetrovania. Tu si však dovoľíme zdôrazniť, že ak by sa páchatel' dopustil zmocnenia cudzej veci, ktorej hodnota je nižšia než škoda malá,

²⁹ Pozri bližšie § 142 ods. 2 StGB.

³⁰ Pozri bližšie štatistiky Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o početnosti kriminality Dostupné na: <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml> [cit. 20.01.2023].

³¹ Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Crime_statistics#Robberies_down_by_34_25_in_the_EU-27_between_2012_and_2018 [cit. 20.01.2023].

³² Pozri primerane aj ustanovenie § 62 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník.

avšak intenzívnejším násilným konaním, posudzovalo by sa jeho konanie podľa pôvodnej skutkovej podstaty trestného činu lúpeže. Inými slovami, potreba kvalifikácie konania páchatel'a pod navrhovanú novú skutkovú podstatu, by vyvstala za kumulatívneho splnenia podmienky nepatrného násilia, prípadne násilia nižšej intenzity, a súčasne na veci, ktorej hodnota je nižšia než nepatrná.

3.3 Nemecká cesta

Nemecký trestný zákon – Strafgesetzbuch (StGB) in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322) sa systematickosťou od slovenského TZ veľmi neodlišuje. Podobne, ako aj v prípade rakúskeho StGB, tu rozlišujeme dve časti, a to všeobecnú a osobitnú. Trestný čin lúpeže je zaradený do kategórie trestných činov proti majetku, pričom v tejto súvislosti možno pozorovať jeho podobnú roztrieštenosť do viacerých skutkových podstát ako v prípade Rakúskej republiky, pričom v tejto spojitosti zákonodarca upravil trestný čin lúpeže a vydierania spoločne v osobitnom odiele.

Tak ako v prípade rakúskej právnej úpravy, aj právna úprava Nemecka je charakteristická trestným činom lúpežnej krádeže³³ upraveným v § 252 StGB. Vychádzajúc z judikatúry nemeckých súdov páchatel' musí konať s úmyslom zachovať si vlastníctvo veci, a to za použitia sily alebo hrozieb, ktoré musia smerovať k udržaniu držby ukradnutého majetku.³⁴ Pritom v tejto súvislosti je výška trestnej sadzby totožná ako v prípade trestného činu lúpeže podľa § 249 StGB. Trestný čin lúpeže je upravený v troch samostatných ustanoveniach. V rade prvom ide o § 249 StGB, v ktorého kontexte hovoríme o tzv. prostej lúpeži, ktorej sa páchatel' dopustí v prípade použitia násilia, prípadne jeho hrozby s nebezpečenstvom pre telo alebo život poškodeného s úmyslom zmocnenia sa cudzej veci. Na rozdiel od právnej úpravy v TZ nemecký zákonodarca neupravil hornú hranicu trestnej sadzby. Z uvedeného dôvodu sa stretávame len so spodnou hranicou, ktorá predstavuje najmenej jeden rok.

V odseku druhom dotknutého ustanovenia sa zákonodarca rozhodol upraviť prípady miernejšieho konania páchatel'a s trestnou sadzbou v rozmedzí od šiestich mesiacov do piatich rokov. V kontexte našej právnej úpravy v TZ nič podobné neexistuje a zákonodarca postihuje konanie páchatel'a bez rozdielu intenzity násilia či hodnoty veci. Ďalším rozdielom je aj skutočnosť, že zatiaľ čo slovenský zákonodarca reflektuje osobitné kvalifikačné znaky v kvalifikovaných skutkových podstatách § 188 TZ v odseku druhom, treťom a štvrtom, nemecký zákonodarca zvolil cestu osobitnej skutkovej podstaty upravenej v § 250 StGB. V tejto spojitosti ide o tzv. ťažšiu lúpež, ktorej sa páchatel' dopustí v odseku prvom dotknutého ustanovenia v prípade, ak spácha lúpež a má pri sebe zbraň alebo iný nebezpečný nástroj, prípadne má pri sebe iný prostriedok na zabránenie alebo prekonanie odporu inej osoby násilím alebo jeho hrozbou alebo vystaví osobu nebezpe-

³³ Niektoré preklady odborných publikácií pracujú aj s pojmom *krádež s následným použitím násilia alebo vyhrážky násilia*.

³⁴ Rozhodnutie BGH I StR 389/14. z 4. 9. 2014 (LG Bayreuth).

členstva ťažkej ujmy na zdraví alebo spácha čin ako člen organizovanej skupiny. Tu možno sledovať určitý rozdiel, ktorý je prítomný najmä v tom, že postačuje poškodeného len vystaviť nebezpečenstvu ťažkej ujmy na zdraví. Nie je teda potrebné, aby mu ju páchatel' aj reálne privodil. Výška spodnej hranice trestnej sadzby trestu odňatia slobody sú najmenej tri roky.

V odseku druhom zmieneneho ustanovenia hrozí páchatel'ovi najmenej päť rokov, a to v prípade, ak spácha lúpež za použitia zbrane alebo iného nebezpečného prostriedku alebo ako člen organizovanej skupiny alebo poškodeného týra, prípadne vystaví nebezpečenstvu smrti. Vychádzajúc zo znenia jednotlivých odsekov je možné pozorovať rozdiel, ktorý zaviedol nemecký zákonodarca, a to v kontexte rozlišovania medzi prípadmi, pri ktorých má páchatel' zbraň len u seba, a prípadov reálneho použitia zbrane pri páchaní trestnej činnosti. V menej závažných prípadoch konania páchatel'a podľa prvého a druhého odseku hrozí páchatel'ovi trest odňatia slobody na jeden rok až desať rokov.

V poradí poslednou skutkovou podstatou, ktorú možno v právnom poriadku Nemecka pozorovať, je ustanovenie § 251 StGB o tzv. lúpeži s následkom smrti. V tomto prípade je subjektívna stránka skutkovej podstaty formulovaná slovami „*aspoň z nedbanlivosti*“. Z uvedeného dôvodu racionálne vyvstávajú polemiky aj o možnosti úmyselného usmrtenia osoby. Rovnako ako v už uvedenom prípade sme svedkami, že právny poriadok Nemeckej spolkovéj republiky reflektuje fakt, že spáchania trestného činu lúpeže sa páchatel' môže dopustiť aj nižšou mierou intenzity násilia, prípadne na veci menšej hodnoty. Na tento účel disponuje právna úprava Rakúskej republiky aj Nemeckej spolkovéj republiky osobitnými skutkovými podstatami s nižšou trestnou sadzbou. Uvedenú skutočnosť dávame do pozornosti najmä v spojitosti s úvahami o doplnení novej základnej skutkovej podstaty *de lege ferenda*.

3.4 Švédsko cesta

Pre právnu úpravu Švédskeho kráľovstva je charakteristická hybridnosť, v ktorej kontexte dochádza k prelínaniu prvkov kontinentálneho aj anglosaského právneho systému. Vo všeobecnosti sa však vo vyššej miere prikláňa ku kontinentálnemu právnomu systému zaraďovanému do tzv. nordickej vetvy spolu s ostatnými severskými krajinami. Z trestnoprávneho pohľadu dochádza podobne ako na našom území k bipartícii trestného práva, a to na trestné právo všeobecné, ktorého súčasťou je trestný kódex (Brottsbalken, BrB.), a trestné právo špeciálne, ktoré tvoria ostatné právne predpisy. V tejto súvislosti je potrebné dodať, že podobne ako švédsko právna úprava, aj právna úprava ostatných nordických štátov je založená na výraznej početnosti a roztrieštenosti ustanovení do viacerých právnych predpisov.³⁵

Zakotvenie trestného činu lúpeže nachádzame vo švédskom Trestnom zákone (Brottsbalk) 1962/700 v kap. č. 8 ustanovenie § 5. Jeho znenie sa v zásade dá pripodobniť k zneniu slovenskej právnej úpravy. Zmieneneho trestného činu sa páchatel' dopustí v prípade, ak sa zmocní vecí násilím, prípadne prostredníctvom hrozieb, ktoré s ňou sú-

³⁵ Dostupné na: <http://trestni.juristic.cz/614796/clanek/trest3.html#sdfootnote4sym> [cit. 20.01.2023].

visia, alebo sa pre poškodeného javia ako ohrozujúce. Na rozdiel od slovenskej právnej úpravy, ktorá striktno rozlišuje medzi lúpežou a vydieraním, ktoré sa vyznačuje tým, že páchatel' núti osobu, aby niečo konala, opomenula, príp. strpela, v kontexte švédskej právnej úpravy napĺňa zmienené konanie taktiež znaky skutkovej podstaty trestného činu lúpeže. Výška trestnej sadzby predstavuje jeden až šesť rokov.

Napriek odlišnej právnej úprave tu nachádzame aj určité kladné pozitívum, a to, že švédsky zákonodarca pri trestnom čine lúpeže osobitne zakotvil, že v prípade, ak v kontexte páchatel'a ide o násilie, hrozbu alebo iné okolnosti, ktoré sú menej závažného charakteru, páchatel' nebude odsúdený za lúpež, ale za iný (miernejší) trestný čin, ktorý tieto znaky zahŕňa.³⁶

V § 6 totožnej kapitoly dotknutého zákona rozlišuje zákonodarca aj tzv. závažnejšiu lúpež, za ktorej spáchanie hrozí páchatel'ovi najmenej päť a maximálne desať rokov. Pritom okolnosťami, v ktorých kontexte sa posudzuje závažnosť konania páchatel'a, sú najmä: či bolo násilie život ohrozujúce, či páchatel' spôsobil vážne zranenie, prípadne prejavil extrémnu hrubosť, alebo bezohľadne zneužil zraniteľnú obeť, alebo či je čin obzvlášť nebezpečného charakteru.³⁷

Švédske kráľovstvo zaznamenalo v priebehu rokov 2005 a 2008 – 2011 výrazný nárast páchania trestných činov lúpeží,³⁸ pričom niektoré z nich sú známe dodnes. Napríklad si dovoľme spomenúť tzv. helikoptérovú lúpež, v rámci ktorej si páchatelia odniesli tridsaťdeväť miliónov švédskych korún (v prepočte približne tri milióny osemstodsaťdvatisíc eur). Len na porovnanie uvádzame, že vzhľadom na pomerne miernu právnu úpravu bol najvyšší trest odňatia slobody uložený vo výmere ôsmich rokov. Uvedená výška trestnej sadzby v slovenskom právnom poriadku odpovedá „len“ hornej hranici trestnej sadzby v základnej skutkovej podstate. Vychádzajúc z kvalifikovaných podstát by ulúpená finančná suma predstavovala škodu veľkého rozsahu a páchatel'ovi by hrozilo dvadsaťpäť rokov až doživotie. V tomto kontexte je tak možné sledovať určitý charakteristický rozdiel oproti slovenskej právnej úprave dotýkajúci sa výšky trestu za spôsobenú škodu.

Výrazný pokles páchania lúpeže môžeme vo Švédsku sledovať od roku 2012. Tu je však potrebné dodať, že švédsky zákonodarca sa nevydal cestou sprísňovania trestných sadziieb, aby docielil predmetný pokles. Práve naopak, pomerne nízka výška trestnej sadzby naďalej pretrváva až dodnes. Dôvodom výrazného poklesu kriminality lúpeže je prechod krajiny na bezhotovostnú platbu.³⁹ Napriek tejto zmene formy platby, ktorá nepriamo viedla aj k poklesu páchania lúpeží vo vzťahu k finančným prostriedkom, páchatel'ov lúpeží so zameraním sa na iné cenné veci v tejto krajine aj naďalej pribúda. Vo všeobecnosti teda môžeme konštatovať, že páchanie trestného činu lúpeže nie je len národným problémom obyvateľov Slovenskej republiky, ale s obdobným vývojom v tejto

³⁶ Paragraf 5 kap. 8 zákona č. 1962/700 Brottsbalk (švédsky Trestný zákon).

³⁷ Paragraf 6 kap. 8 zákona č. 1962/700 Brottsbalk (švédsky Trestný zákon).

³⁸ Dostupné na: <https://knoema.com/atlas/Sweden/Robbery-rate> [cit. 20.01.2023].

³⁹ Dostupné na: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2018/06/stealing-owls/559136/> [cit. 20. 01. 2023].

oblasti sa stretávajú aj iné krajiny. S poukazom na švédsku právnu úpravu je potrebné uviesť, že rovnako ako právna úprava Rakúskej republiky a Nemeckej spoljkovej republiky disponuje osobitnými skutkovými podstatami s nižšou trestnou sadzbou, ktoré sa odlišujú z pohľadu závažnosti spáchania trestného činu lúpeže. Uvedenú skutočnosť dávame opakovane do pozornosti najmä v spojitosti s úvahami o doplnení novej základnej skutkovej podstaty *de lege ferenda*.

Záver

Právny poriadok Slovenskej republiky neumožňuje využitie materiálneho korektívu, resp. princípu *ultima ratio* aj v prospech zločinov. Tu je však potrebné zdôrazniť, že aplikačná prax prináša aj také konania páchatel'ov, v ktorých kontexte sa síce dopustia zločinu lúpeže, avšak jeho závažnosť možno označiť za hraničnú, resp. nižšiu než nepatrnú. V tejto súvislosti za pripomienku stojí najmä skutočnosť, že zákonodarca Rakúskej republiky, Nemeckej spoljkovej republiky a v neposlednom rade aj Švédskeho kráľovstva v právnej úprave reflektuje fakt, že spáchania trestného činu lúpeže sa páchatel' môže dopustiť aj nižšou mierou intenzity násilia, prípadne na veci menšej hodnoty. Na tento účel disponuje právna úprava vymenovaných štátov osobitnými skutkovými podstatami s nižšou trestnou sadzbou. Uvedenú skutočnosť dávame do pozornosti najmä v spojitosti s úvahami o doplnení novej základnej skutkovej podstaty *de lege ferenda*. Z tohto pohľadu príspevok na podklade analýzy a komparácie ponúka alternatívne legislatívne riešenia vzniknutého problému.

V rade prvom odporúča zákonodarcovi odzrkadliť právnu úpravu zmienených krajín a vytvoriť tak novú základnú skutkovú podstatu trestného činu lúpeže, ktorá bude reagovať na nižšiu mieru násilia dopusteného sa na veci nižšej hodnoty s nižšou trestnou sadzbou, alebo v rade druhom zmeniť legislatívne poňatie materiálneho korektívu a rozšíriť jeho uplatnenie aj na zločiny, inými slovami postupovať tak, aby stupeň nebezpečnosti konania páchatel'a bol posudzovaný ako materiálny znak skutkovej podstaty trestného činu.

Literatúra

Monografie, časopisecká literatúra, zborníky

- BURDA, E. Kritériá uplatňovania princípu *ultima ratio*. In *Trestné právo ako ultima ratio hmotnoprávne a procesnoprávne aspekty*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2016, s. 22 – 30. ISBN 978-80-7160-436-5
- JAREBORG, N. Criminalization as Last Resort (Ultima Ratio). In *Ohio State Journal of Criminal*. La. 2005, č. 2, s. 521 – 534. ISSN 1546-7619. [cit. 20.01.2023] Dostupné na: <https://core.ac.uk/download/pdf/159571695.pdf>. ISSN 1546-7619
- KOTLÁN, P. Princíp subsidiarity trestní represe a judikatura Nejvyššího soudu ČR. In *Zásady trestního práva hmotného i procesního a jejich uplatňování v praxi*. Brno : Masarykova univerzita, 2017, s. 138 – 156. ISBN 978-80-210-9046-0
- KRATOCHVÍL, V. O materiální stránce zvlášť závažného zločinu loupeže. In *Časopis pro právní vědu a praxi*. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, č. 1, s. 23 – 29. ISSN 1805-2789

ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. § 1 – 204*. Praha : C. H. Beck, 2020, s.160 – 161. ISBN 978-80-7400-807-8

TURAYOVÁ, Y. Teoreticky o ultima ratio (ultima ratio – princíp alebo zásada). In *Trestné právo ako ultima ratio – hmotnoprávne a procesnoprávne aspekty*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2016, s. 251 – 256. ISBN 978-80-7160-436-5

Judikatúra

Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. III.ÚS 934/13 z 20. 2. 2014

Rozhodnutie BGH I StR 389/14. z 4. 9. 2014 (LG Bayreuth)

Rozsudok Krajského súdu Trenčín sp. zn. 23 To/4/2015 z 5. 2. 2015

Stanovisko trestného kolégia Najvyššieho súdu Českej republiky sp.zn. Tpjn 301/2012 z 30. 1. 2013

Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 7 Tdo 1128/2015 z 14. 10. 2015

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2 Tdo 35/2013 z 13. 8. 2013/ Zbierka stanovísk

Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky 6/2014

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5 Tdo 24/2011 z 13. 10. 2011

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2 Tdo 35/2013 z 13. 8. 2013

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III ÚS 877/ 2016 z 13. 12. 2016

Iné

<https://knoema.com/atlas/Sweden/Robbery-rate> [cit. 20.01.2023]

<https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2018/06/stealing-owls/559136/> [cit. 20.01.2023]

https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Crime_statistics#Robberies_down_by_34_25_in_the_EU-27_between_2012_and_2018 [cit. 20.01.2023]

<http://trestni.juristic.cz/614796/clanek/trest3.html#sdfnote4sym> [cit. 20.01.2023]

Strafgesetzbuch (nemecký Trestný zákon) StGB

Štatistické ročenky Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky. Dostupné na: <https://www.genpro.gov.sk/stati-stiky-12c1.html> [cit. 20.01.2023]

Štatistické správy Generálneho prokurátora Slovenskej republiky o činnosti prokuratúry a poznatkoch prokuratúry o stave zákonosti v Slovenskej republike dostupné z: <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti-12b7.html> [cit. 20.01.2023]

Štatistické ročenky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky. Dostupné na: <https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrum-mssr/> [cit. 20.01.2023]

<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a499-princip-ultima-ratio-ako-interpretacne-pravidlo-a-majetkove-trestne-ciny> [cit. 20.01.2023]

Štatistiky Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o početnosti kriminality Dostupné na: <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml> [cit. 20.01.2023]

Zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch

Zákon č. 1962/700 Brottsbalk (švédsky Trestný zákon)

Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

Zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku pořádku na území České republiky. Dostupné na: <https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

Právna úprava kontradiktórnosti v anglosaskom trestnom systéme

Marr, S.*

MARR, S.: Právna úprava kontradiktórnosti v anglosaskom trestnom systéme. Právny obzor, 106, 2023, č. 2, s. 145 – 158. <https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2023.2.05>

Legal administration of adversary in the Anglo-Saxon criminal system belongs to an „undoubtedly significant topic“¹, discussed in the ranks of professional public, together with the inherent issue of the legal regulation of elements of adversary in the USA despite, the fact that the issue „is not *terra incognita*“². In the following parts of writing, the author will therefore reflect on the mentioned issue with an exhaustive interpretive arc in an effort to bring the common law system closer to the immanent insight into contradictions and will compare this with the domestic legal system.

Key words: preparatory proceedings, contradiction of elements of preparatory proceedings in the legal system of common law, criminal administration of the United States in comparison with Slovakia

Úvod

Anglosaský trestný právny systém, tiež označovaný ako *common law*, ponúka niekoľko terminologických vymedzení kontradiktórnosti. Demonštratívne možno spomenúť jednu z projektu *Corpus Juris*, v ktorej zmysle možno **za kontradiktórne trestné konanie považovať také, „v ktorom sa rešpektujú zásady rovnosti zbraní, ktoré zaist'uje, aby mali strany prístup k akýmkoľvek dôkazom a argumentom, ktoré boli predložené súdu a ktoré by mohli mať vplyv na prejednanie veci a súdne rozhodnutie“**.³

Kontradiktórne trestné konanie pozná okrem *common law* aj kontinentálny systém avšak z viac-menej výraznými odlišnosťami (vyjadrenými najmä formou **zásad trestného konania** a ich uplatňovaním).

„Pre úplnosť je nutné uviesť, že existuje viacero iných – zmiešaných modelov konania. Ako príklad možno spomenúť tzv. *adverzatívne modely*, uplatňované *Talianskom a Švédskom*, ktoré sústreďujú dokazovanie do konania na súde, v ktorom má byť *takýmto spôsobom zabezpečená rovnosť strán ich motivovaním k procesnej aktivite*.“⁴

* JUDr. Samuel Marr, LL.M., Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Právnická fakulta UK v Bratislave.

** Príspevok nevznikol za finančnej podpory žiadnej z grantových schém.

¹ MARR, S., LEŠO, S. *Trestné činy vojenské – Neuposlušnosť rozkazu*. In *Zborník príspevkov z interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 18. 3. 2021*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru. s. 98. ISBN 978-80-8054-910-7.

² MEDVECKÝ, M. *Na prahu studenej vojny. Československé vojenské výzvedné spravodajstvo v rokoch 1945 – 1946*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2020, s. 4.

³ ŠAMKO, P. Kontradiktórnosť hlavného pojednávania (niektoré teoretické a praktické problémy) In *Odborný online právny časopis PRÁVNE LISTY*. [Online] 2022. [cit. 2.1.2023]. Dostupné na: <http://www.pravne-listy.sk/clanky/a206-kontradiktornost-hlavneho-pojednavania-niektore-teoreticke-a-prakticke-problemy>.

⁴ MARR, S. Prípravné konanie v kontexte problémov aplikačnej praxe. In *Bulletín slovenskej advokácie*. 2022, č. 6, s. 29.